

Wioletta Kilar, Tomasz Rachwał

Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej
Instytut Geografii
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

**KONFERENCJA JUBILEUSZOWA 25 lat GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ pt.
„GOSPODARKA PRZESTRZENNA - kluczowe problemy i koncepcje badawcze, wyzwania
praktyki, profil i innowacyjność edukacji”**

Poznań, 24-25 listopada 2016 r.

***Wpływ badań absolwentów i interesariuszy
zewnętrznych na zmiany w planach studiów
na kierunku gospodarka przestrzenna***

Wprowadzenie

- ❑ Kształcenie na poziomie akademickim odbywa się w oparciu o przygotowywane na uczelniach programy i plany kształcenia, które wraz z upływem czasu pod wpływem różnych czynników, w tym opinii interesariuszy, są zmieniane, co należy uznać za rzecz naturalną w procesie kształcenia.
- ❑ Zmiany w planach studiów powinny zmierzać do ich doskonalenia i są elementem procesu podnoszenia jakości kształcenia na każdym kierunku.
- ❑ Program (oparty na efektach kształcenia) a plan studiów („siatka” godzin wg przedmiotów/modułów)

Cel referatu

- Prezentacja zmian w planach studiów na kierunku gospodarka przestrzenna, na przykładzie doświadczeń Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie
- w celu wykazania jaki wpływ na zmiany w planach studiów miały opinie absolwentów tego kierunku oraz innych interesariuszy, ze szczególnym uwzględnieniem interesariuszy zewnętrznych (przede wszystkim potencjalnych pracodawców i specjalistów w zakresie problematyki tego kierunku).
- Analiza zmian w obowiązujących planach studiów i kartach kursów dotyczyły okresu od roku 2011/12 do obecnego roku akademickiego.

Jakość kształcenia – czym jest?

- Choć nie ulega wątpliwości, że jakość od wielu lat jest przedmiotem troski decydentów, to równocześnie podkreślić należy, że jest to pojęcie na gruncie szkolnictwa wyższego (a także wielu innych dziedzin), trudne czy wręcz, zdaniem niektórych, niemożliwe do zdefiniowania (Jelonek, Skrzyńska 2010)
- Różne koncepcje jakości - jakość jako:
 - doskonałość,
 - niewystępowanie usterek,
 - przygotowanie do osiągnięcia celów instytucji,
 - jako spełnienie oczekiwań i potrzeb klienta (czy studenta? – wielu interesariuszy/beneficjentów SW),
 - ciągły rozwój.

Jakość kształcenia w szkolnictwie wyższym

- W przypadku szkolnictwa wyższego i usług oferowanych studentom okazuje się, że (Jelonek, Skrzyńska 2010):
 - Wiedza na temat dobra nabywana jest w momencie jego konsumowania. Student dopiero rozpoczynając naukę i uczęszczając na zajęcia, wyrabia sobie pogląd dotyczący specyfiki produktu, z jakim ma do czynienia na uczelni.
 - Student z reguły posiada ograniczone doświadczenie tj. pobiera naukę w jednej uczelni. W efekcie nie ma możliwości porównania usług oferowanych przez wiele uczelni.
 - Koszty zmiany kierunku lub uczelni przez studenta są na tyle wysokie, że rzadko dochodzi do zejścia z obranej wcześniej ścieżki.
- proste przełożenie mechanizmów rynkowych, terminologii i narzędzi zapewnienia jakości z sektora biznesu nie jest możliwe

Badania opinii interesariuszy jako element jakości kształcenia w SW

- istotny element procesu oceny i podniesienia **jakości kształcenia** → badania opinii interesariuszy
 - **wewnętrznych** (studentów, nauczycieli akademickich i innych osób zaangażowanych w kształcenie w danej uczelni),
 - **zewnętrznych**, przede wszystkim absolwentów oraz potencjalnych pracodawców i specjalistów w zakresie problematyki danego kierunku,
- *tworzenie mechanizmów zatwierdzania, monitoringu oraz okresowego przeglądu programów i ich efektów* – to jeden ze standardów jakości kształcenia w szkolnictwie wyższym określonych przez ENQA (*European Association for Quality Assurance in Higher Education*) w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego;

Badania opinii interesariuszy jako element jakości kształcenia

- międzyobszarowość/interdyscyplinarność kierunku a możliwości pracy dla absolwentów tj. szeroki rynek pracy i związana z tym konieczność jego rozpoznania
- nawiązywanie relacji z interesariuszami oraz kształcenie absolwentów spełniających ich oczekiwania, leży nie tylko w interesie danej uczelni czy jednostki prowadzącej studia, ale jest jednym z przejawów odpowiedzialności uczelni wobec społeczeństwa (Piasecka 2015)

GP w UP Kraków

- **studia inżynierskie I stopnia** prowadzone na Wydziale Geograficzno-Biologicznym przez Instytut Geografii (merytoryczna odpowiedzialność ZPiGP) przy współpracy z Inst. Techniki (Wydział M-F-T i Wydziałem Sztuki); drugi rocznik absolwentów w 2016 r. (111 A, w tym 33 NS)
- zgodnie z koncepcją studiów przyjętą w IG dalsze kształcenie na poziomie magisterskim i doktoranckim z geografii (→ ?)
- programy i plany studiów w momencie tworzenia oparte były o tzw. standardy kształcenia (już nieobowiązujące) i wypracowane dobre praktyki w różnych uczelniach, w tym UAM

GP w UP Kraków

- profil **ogólnoakademicki**; studia **stacjonarne i niestacjonarne** (→?)
- studia **międzyobszarowe** (3 podstawowe obszary „uzgodnione” podczas prac Unii):
 - nauki o Ziemi (geografia, głównie w zakresie geografii społeczno-ekonomicznej)
 - nauki społeczne (głównie ekonomiczne w zakresie zarządzania),
 - nauki techniczne (głównie w zakresie architektury i urbanistyki oraz budownictwa)
 - wspomagające: nauki matematyczne, fizyczne, socjologia, nauki o sztuce itd.
- system zapewnienia jakości kształcenia w UP → hierarchia zespołów z dużą rolą kierunkowego, na czele z koordynatorem,

Specjalności do wyboru (od II roku) na GP*

- Gospodarka przestrzenna obszarów miejskich
 - Rozwój lokalny i regionalny
 - Gospodarka odnawialnymi źródłami energii
 - Geoinformacja**
 - Przedsiębiorczość w gospodarce przestrzennej
 - Zarządzanie środowiskiem geograficznym
-
- unikalne rozwiązanie: programy (z efektami kształcenia specjalnościowymi) i plany specjalności, obok programów/planów kierunkowych → możliwe bardziej konkretne sformułowanie efektów kształcenia

*kolejność wg rankingu zainteresowania studentów

**specjalność wprowadzona później, 2 po uruchomieniu kierunku

Badania opinii absolwentów do programu/planu studiów

- **stosunkowo elastyczny plan studiów**, oprócz modułów/kursów do wyboru w planie głównym, student może wybrać 1 z 6 modułów specjalnościowych (300 godz. zajęć każdy)
- **Kwestionariusze ankiety dla absolwentów:**
 - ankieta „ogólnouczelniana” jakości kształcenia, ukierunkowana na ocenę ogólną programu i warunków studiowania oraz monitorowania losów absolwentów,
 - ankieta kierunkowego zespołu ds. jakości kształcenia ukierunkowana na ocenę programu kształcenia (autorstwa refer. oraz prac. ZPiGP: dr inż. arch. Beata Stelmach-Fita, dr Łukasz Quirini-Popławski) – vide Biuletyn KPZK PAN
- badania przeprowadzono dwukrotnie (na końcu studiów/tuż po zakończeniu), wg planów: ponawiane po 2 latach pracy zawodowej (pierwsze w przyszłym roku)

Badania opinii interesariuszy zewnętrznych

- **różne formy kontaktów z interesariuszami:**
 - **konsultacje** propozycji zmian w programie/planie studiów,
 - **wywiady pogłębione nt. oczekiwań pracodawców** (odnośnie kluczowych kompetencji → wnioski dla programów/planów)
 - **ankieta** interesariusza zewnętrznego,
 - **„okrągły stół” z pracodawcami** (pilotażowo dla innych kierunków – do wprowadzenia w GP?)
- **głównie potencjalni pracodawcy i specjaliści** (z urzędów miast/gmin – wydziały/biura związane z GP, PP, rewitalizacją itp., urzędów powiatowych i marszałkowskich), w tym specjaliści od planowania, architekci-urbaniści (w dużych firmach specjaliści od rekrutacji → ?)
- **specjaliści prowadzący zajęcia** (interesariusze wewn.) – większe doświadczenie praktyczne i rozumienie procesu kształcenia od zewnętrznych?

Szczegółowe wnioski dla poszczególnych kursów z opinii absolwentów

- ❑ **w praktyce trudne do uzyskania w ankiecie absolwenta** (brak pamięci co i jak było konkretnie realizowane na kursie, zapamiętywanie głównie nadzwyczajnych, negatywnych zdarzeń), poza ogólną oceną w odniesieniu do wszystkich kursów, np. atmosfera szacunku i tolerancji dla cudzych przekonań, rozwinięcie umiejętności pracy zespołowej, rozwinięcie umiejętności prowadzenia profesjonalnej dyskusji, argumentowania i prezentacji swoich poglądów
- ❑ **niechęć do komentarzy przy ocenie poszczególnych kursów** w trakcie studiów (skupienie się na ocenie punktowej),
- ❑ wniosek: **skupienie się na opinii absolwentów osiagających sukces w swojej pracy**, jako specjalistów/interesariuszy oceniających dostarczone programy/planu kursów

Szczegółowe wnioski dla poszczególnych kursów z opinii absolwentów

- Uwagi krytyczne dotyczyły
 - zbyt małej liczby prac projektowych (planistycznych),
 - małego urozmaicenia przedmiotów/specjalizacji (subiektywne odczucie) → problem praktycznej możliwości wyboru i braku górnego limitu,
 - faktu, iż podczas organizacji praktyk zawodowych duży nacisk położono na samodzielne znalezienie sobie miejsca na praktykę → problem kształtowania postaw przedsiębiorczych w tym zakresie.

Szczegółowe wnioski dla poszczególnych kursów z opinii absolwentów

- ❑ **Nie wszystkie uwagi absolwentów miały charakter konstruktywny**, zatem trudno je uwzględnić w dalszych pracach nad podniesieniem jakości kształcenia, np. częsta negatywna uwaga w ankietach to utrudniony kontakt z dziekanatem i sekretariatem IG ze względu na ograniczone godziny urzędowania, za mało urozmaicone menu w stołówce itd.

Szczegółowe wnioski z analizy ankiet interesariuszy **zewnętrznych**

- Przeprowadzono badania wśród interesariuszy zewnętrznych reprezentujących następujące rodzaje pracodawców
 - jst – wydziały/referaty planowania przestrzennego,
 - przedsiębiorcy (firma geodezyjna),
 - architekci – urbaniści.
- Trudności w realizacji badań, ze względu na ograniczoność czasu, niechęć do wypełniania ankiet, gdyż wymagają czasochłonnego zapoznania się z programem i planem studiów/specjalności
→obecnie zakończono 5 badań.

Szczegółowe wnioski z analizy ankiet interesariuszy **zewnętrznych**

- ❑ Zbyt mało zajęć praktycznych z projektowania urbanistycznego/przestrzennego (sugestia by w każdym semestrze powstawał jakiś projekt z tego zakresu).
- ❑ Za mało zajęć terenowych z geodezji (postulat geodety; obecnie 18 godz. / 3 dni → niewystarczająco?).
- ❑ Należy wzmocnić zajęcia dotyczące zdobywania wiedzy z zakresu prawa (terminologii).
- ❑ Zwiększyć liczbę godzin zajęć praktycznych i w terenie.
- ❑ Wprowadzić program QGIS (wprowadzono).

Zmiany w programach/planach studiów i specjalności wynikające z badań

- postanowiono **większy nacisk** położyć na **kursy kształcące umiejętności praktyczne**, w związku z tym podjęto decyzję o zwiększeniu liczby godzin ćwiczeń, w tym ćwiczeń laboratoryjnych i terenowych w ramach niektórych kursów, pomimo iż liczba godzin projektowych (laboratoryjnych) była stosunkowo wysoka
- **Zmiany godzinowe** części kursów (przykłady)
 - **Wzrost godzin** ćwiczeń, np. *geografia ekonomiczna 1 i 2* z 15 godz ćwiczeń na 30 godz., łącznie 60 godz. ćwiczeń (+15x2=30 godz. wykł.);
 - **Zmniejszenie godzin** wykładów, np. *statystyka* z 30 godzin wykładu na 15 godz (+ 30 godz. ćwicz);
 - wprowadzenie a **następnie zwiększenie liczby godzin** z kursu *oprogramowanie CAD w gospodarce z przestrzennej* (z 15 do 30 godz.)

Zmiany w programach/planach studiów i specjalności wynikające z badań

- zmieniono **program poszczególnych kursów**, kładąc większy nacisk na kształtowanie umiejętności, aby podnieść wartość praktyczną programu studiów; np. zmiana nauczanych użytkowych programów informatycznych (wprowadzenie QGIS jako dobrego, a niekomercyjnego rozwiązania).
- zmieniono **program niektórych specjalności**, aby cieszyły się większym zainteresowaniem studentów (przy ofercie 6 specjalności zgłaszany problem „małej liczby specjalności do wyboru” wynika zatem z faktu, że studenci ograniczali swój wybór do 1-3 specjalności na danym roku)
→ wprowadzenie górnego limitu liczby studentów? (oprócz dolnego)

Zmiany w programach/planach studiów i specjalności wynikające z badań

- wprowadzono w **większym stopniu zaliczenia z oceną wliczaną do średniej ze studiów** (obok przedmiotów kończących się egzaminem) w miejsce zaliczenia „bez oceny”,
- **zmiana nazwy specjalności** „przedsiębiorczość w aktywizacji gospodarczej układów przestrzennych” (jako „zbyt naukowej” i przez to niezrozumiałej dla kandydatów) na „przedsiębiorczość w gospodarce przestrzennej” i lekka modyfikacja jej programu,

Zmiany w programach/planach studiów i specjalności wynikające z badań

- zmiana **kolejności niektórych kursów** np. „geografia osadnictwa”, „fizyka”, zagospodarowanie przestrzenne województwa małopolskiego, w wyniku analizy poszczególnych efektów kształcenia, niezbędnych do realizacji innych kursów
- **postulaty zmian kolejności kluczowych kursów** (np. „planowanie przestrzenne”) → do dalszych dyskusji

Zmiany w programach/planach studiów i specjalności wynikające z badań

- ❑ Zmiany **podstawowego typu zajęć w grupach z audytoryjnych na konwersatoryjne**, czego konsekwencją jest zmniejszenie liczby osób w grupach, oraz **z audytoryjnych na laboratoryjne** np. planowanie infrastruktury technicznej
- ❑ Zmiana niektórych kursów w tradycyjnej formie na **kursy e-learningowe**, np. ochrona własności intelektualnej

Zmiany w programach/planach studiów i specjalności wynikające z badań

- ❑ **Zmiany nazw niektórych kursów** w celu lepszego odzwierciedlenia ich programu, np. technologia informacyjna → oprogramowanie użytkowe w gospodarce przestrzennej
- ❑ **Wprowadzenie nowych kursów**, np. oprogramowanie CAD w gosp. przestrzennej (obecnie 30 ćw.), gospodarka wodna (10 w +3 0 ćw.), ćwiczenia terenowe z kartowania elementów środowiska (6 dni)
- ❑ Większa **dbałość o praktyki zawodowe**, które odbywają się u rozmaitych pracodawców branżowych (kierownik praktyk - osoba z doświadczeniem w pracy w jst, realna weryfikacja efektów praktyk)

Uwagi końcowe

- Efekty wprowadzania zmian **możliwe do obserwacji w dłuższym czasie** → problem konieczności ich analizy, przed wprowadzeniem kolejnych.
- Zmiany nie mogą **naruszać głównej idei** programu studiów (konieczność weryfikacji postulatów przez osobę, którą tę ideę rozumie lub twórcę/twórców programu i planu) → zachowanie integralności koncepcji.
- Konieczna **ostrożność we wprowadzaniu zmian**, ze względu na możliwe rozbieżne oczekiwania; konieczność odpowiedniego doboru interesariuszy zewnętrznych → „powraca” pytanie dla kogo (szczegółowo) kształcimy na GP?

Wioletta Kilar, Tomasz Rachwał

Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej
Instytut Geografii
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

**KONFERENCJA JUBILEUSZOWA 25 lat GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ pt.
„GOSPODARKA PRZESTRZENNA - kluczowe problemy i koncepcje badawcze, wyzwania
praktyki, profil i innowacyjność edukacji”**

Poznań, 24-25 listopada 2016 r.

Dziękujemy za uwagę!